



ЖЕНИТЕ ВО ПОЛИТИКАТА

GRATË NË POLITIKË

WORLD LEARNING
STAR NETWORK
www.wlstar.org



МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

ЖЕНСКА ГРАЃАНСКА ИНИЦИЈАТИВА АНТИКО

contact@antiko.org.mk; antico@t-home.mk;

www.antiko.org.mk

02 2 611 130 ; 02 2 614 -641

**„ЖЕНИТЕ ВО ПОЛИТИКАТА„
РОДОВА АНАЛИЗА НА ПРОГРАМИТЕ НА
ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ**

СКОПЈЕ, 2002

ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Публикацијата „ Жените во политиката,, е прва родовата анализа на програмите на политичките партии,, спроведена во историјата на плуралистичка Македонија.

Женска граѓанска иницијатива Антико, мултиетничка мрежа на активистки и жени лидерки од женското движење на Р. Македонија, во нејзината активна работа за зголемување на бројот на жени во политиката и раководните структури, дојде до заклучок дека еден од многу важните фактори за постигнување на родовата рамноправност е подобрувањето на позицијата и улогата на жените во партиските структури. Постигнувањето на оваа цел беше голем предизвик за сите нас. Како прв чекор во долгиот процес на отворена битка со патриархатот и нејзините структури на моќ, ја превзедовме иницијативата за спроведување на првото родово истажување, со наслов „Жените во политиката,,

Нашата цел беше пред Парламентарните избори 2002 да ги потсетиме партиите дека е потребно сериозно да се определи положбата на жените во партиите и општеството, и дека мора да постои конзистентност меѓу она што е кажано, ветено и реализирано.

Пред да ги изнесеме резултатите од родовата анализа на програмите на дваесетина политички партии од Македонија, се чини неопходно да појасниме неколку работи.

Пред се, потребно е уште еднаш да потсетиме зошто е важна рамноправноста меѓу половите, но и зошто тврдењата дека таа е веќе постигната се, во најмала рака, избрзани.

Советот на Европа, во 2001 година ја издаде брошурата “Воспоставување рамнотежа меѓу половите: Водич за воспоставување рамнотежа во процесот на одлучување”¹ во која поренцира оти “Идејата дека рамноправноста меѓу половите е веќе постигната е прилично широко распространета меѓу лидерите. Тоа треба да се оспори”². Притоа, се наведуваат четири главни аргументи врз кои се потпира оспорувањето. Земјите-членки на Советот на Европа, се вели во “Водичот...” во бројни меѓународни, национални и секторски документи

¹ Вудвард, Алисон Е. (2001) “Воспоставување рамнотежа меѓу половите: Водич за воспоставување рамнотежа во процесот на одлучување” Стразбур: Оддел за рамноправност меѓу жените и мажите, Генерален директорат за човекови права, Совет на Европа;

² Ибид. стр.10;

говорат за потребата од борба за поголема рамноправност меѓу половите. Како уште еден аргумент се наведува тоа што “рамноправноста меѓу половите се однесува на фундаменталните поими за квалитет на социјалната правда, човековите права и природата на демократијата”³. Третиот аргумент е постоењето силни индикации според кои вклучувањето на двата пола во креирањето на политиката води кон создавање политиката која е подобра и посоодветна за едно разнолико граѓанско општество, а четвртиот е тоа што “рамнотежата меѓу половите води кон воведување на заборавените или нови прашања во политичката агенда”⁴.

Во прилог на определбата за продолжување на напорите за постигнување вистинска рамноправност меѓу половите, говори и Пекиншката платформа за акција од 1995 година на Обединетите нации во која е определено дека рамноправното вклучување на жената во сите сфери од општеството, претставува основа за постигнување рамноправност, развој и мир. Не е занемарлив и фактот дека од земјите кои се стремат за влез во Европската унија “се очекува да донесат легислатива на ЕУ за еднакви можности и да ги усвојат целите на ЕУ за подобрување на рамнотежата меѓу половите во нивните земји”⁵.

Македонија, како држава-членка на ОН и на Советот на Европа (во јуни 2002 Македонија ќе биде домаќин на Петтата министерска конференција на Советот на Европа за рамноправноста меѓу половите) и како земја која зачленувањето во ЕУ го смета за своја стратешка цел, не би требало да ги занемари ваквите факти.

Дека барањата за де факто, а не само де јуре, рамноправност не се претерани, покажуваат и едноставните факти на бројките: ако веќе жените претставуваат повеќе од половина од населението тогаш зарем не е логично да имаат еднаква можност да бидат инволвирани во сите сфери на животот, особено на позициите важи за процесите на одлучување.

Влијанието на политичките партии во уредувањето на една држава е од особено значење, посебно ако се има предвид дека како учесници во власта тие ја одредуваат политиката на земјата, а како дел од опозицијата ја имаат значајната улога на контрола на власта. Оттаму, како потребно се наметнува да се види каков е ставот на партиите кон прашањето на позицијата на жената во општеството и рамноправноста на половите и колкава е нивната вистинска свесност за сериозноста на овие прашања. Потребно е да се види дали постои свест дека ветувањата упатени кон жените треба да бидат повеќе од обичен предизборен маркетинг и дека за вистинска полова рамноправност во општеството треба да се преземат низа мерки за претворање на нормите во практика.

Основната причина поради која беше одлучено да се изработи родова анализа токму на програмите на политичките партии е фактот што тие претставуваат еден од документите во кои партиите ги изнесуваат ставовите во однос на различните прашања од општествениот, економскиот и политичкиот живот во

³ Ибид. стр. 11;

⁴ Ибид.;

⁵ Ибид. стр.13;

државата, основните принципи за кои се залагаат, како и начините за нивно остварување. Дејствувањето на политичките партии на власт и во опозицијата (би требало да) произлегува од она што е изнесено во програмите.

Оваа анализа е извршена врз програмите кои беа важечки за селектираните политички партии во периодот од 14 февруари до 31 март 2002 година.

Селекцијата на партиите чии програми се опфатени со примерокот беше извршена врз основа на неколку критериуми и тоа: големината, застапеноста во Парламентот (каде преку своите пратеници се директни учесници во креирањето на законите), а од вонпарламентарните партии, избрани се оние кои опфаќаат национални малцинства, како што се партиите на Турците, Србите, Власите, Ромите (кои имаат и една парламентарна партија), Бошњациите, како и партии чии членови се на градоначалнички позиции.

Врз основа на овие критериуми, беше одлучено примерокот да ги опфаќа програмите на следниве партии :

1. Бошњачка демократска партија (БДП);
2. ВМРО – Вистинска македонска реформска опција (ВМРО-ВМРО);
3. ВМРО - Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ);
4. ВМРО – Македонска;
5. Демократска алијанса на Албанците во Македонија (ДААМ);
6. Демократска алтернатива (ДА);
7. Демократска партија на Албанците (ДПА);
8. Демократска партија на Србите во Македонија (ДПСМ);
9. Демократска партија на Турците (ДПТ);
10. Демократски сојуз на Србите во Македонија (ДССМ);
11. Либерално демократска партија (ЛДП);
12. Либерална партија на Македонија (ЛП);
13. Национална демократска партија (НДП);
14. Нова демократија (НД);
15. Обединета партија на Ромите од Македонија (ОПРМ);
16. Партија за движење на Турците во Македонија (ТХП);
17. Партија за демократски просперитет (ПДП);
18. Партија на Власите од Македонија (ПВМ);
19. Сојуз на Ромите;
20. Социјалистичка партија на Македонија (СПМ);
21. Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ).

Од ДПА, како актуелна Програма на Демократската партија на Албанците, ни беше доставена Програмата на Партијата за демократски просперитет на Албанците (ПДПА). Анализата е извршена врз програмите на 20 партии, а преостанатата не ја доставиле својата програма и покрај тоа што таа беше повеќепати побарана.

Во секоја од програмите беа побарани одговорите на девет прашања врзани за ставот на партијата за актуелната и идната позицијата на жените во македонското општество и тоа:

1. Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството ?
2. Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или дискриминацијата?
3. Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?
4. Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?
5. Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?
6. Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?
7. Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?
8. Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?
9. Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?

Во оваа брошура, резултатите од анализата се презентирани поединечно за секоја партија во форма на прашање и одговор (со минимални, пред се правописни интервенции), а нашите коментари се јасно одвоени.

Анализата е извршена во време кога се приближуваат парламентарните избори што претставува меч со две острици. Од една страна, тоа е време кога партиите подетално ги разгледуваат своите ставови, ги ревидираат, па оттаму едно вакво истражување кое има за цел да сврти внимание кон одредена состојба во програмите може да има позитивно влијание од аспект на подобрување или подобро елаборирање на партиските ставови кон позицијата на жената во македонското општество.

Меѓутоа, нашата цел никако не е да фаворизираме која било партија за сметка на друга и затоа сме против каква било злоупотреба на податоците од оваа анализа за чиј било предизборен маркетинг.

Исто така сметаме дека е важно да потсетиме оти партиите не треба да се вреднуваат само врз основа на нивните програми туку и според активностите што ги преземаат во практиката, а особено врз основа на тоа колку ги исполнуваат зацртаните заложби.

Оваа анализа нема за цел да биде политичка анализа, туку пред се констатирање на актуелната состојба во програмите на политичките партии од аспект на позицијата на жената. Целта е пред се да потсетиме на потребата од сериозност во пристапот на политичките партии кон ова прашање, како и на потребата од доследност меѓу она што е зацртано како определба, она што се ветува и она што се реализира.

БОШЊАЧКА ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

Во Програмата се определува дека "...нема, меѓутоа, ни една причина Република Македонија, како составен дел од глобалната цивилизациска заедница, да не дава свој специфичен придонес во унапредувањето на рамноправноста меѓу жената и мажот...", а застапени се и општите определби за рамноправност на граѓаните и почитување на човековите слободи и права.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Поглавие: "Жените".

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Не.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

"Бошњачката демократска партија се залага за рамноправно учество на жената во политиката и вршењето на власта, како составен дел на нивната целосна рамноправност во сите сфери на општественото живеење".

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Не.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Кусо и декларативно. Проблеми не се посочуваат, заложите не се образложуваат, не се нудат мерки за подобрување на позицијата.

ВМРО – ВИСТИНСКА МАКЕДОНСКА РЕФОРМСКА ОПЦИЈА (ВМРО – ВМРО)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

Освен општите определби за почитување на човековите права, “ВМРО се залага за еднаквост на граѓаните пред законите ... власта не смее да ги дели граѓаните според социјалната, верската, половата или политичката припадност и врз таа основа селективно да го применува Уставот и законите на Државата”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив??*

Не.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Во Програмата се наведува дека “во АРМ ќе можат да служат и да се вработуваат сите граѓани на РМ без оглед на полот...”; дека “ќе биде воспоставена целосна соработка со граѓаните ... заради максимална безбедност од ... трговија со бело робје (особено деца)...”; а при образложувањето на заложите за самостојно и независно судство се определува дека тоа е потребно (меѓу другото) заради “еднаквост на граѓаните (без разлика на нивиот пол...)” и оти се потребни активности за запознавање на граѓаните со нивните права и слободи, како и “проширување на дејноста на судовите во насока на заштита на човековите права и слободи, бидејќи во оваа сфера досега се постигнати само минорни резултати”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Не.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Оваа пратија во својата програма речиси и не се осврнува на позицијата на жената ниту пак нуди мерки за постигнување фактичка рамноправност меѓу половите. Специфично е тоа што ги споменува можноста жените да служат во редовите на АРМ и потребата од заштита од трговијата со бело робје, два аспекти кои не се забележани во ниту една друга анализирана програма. Останува нејасно зошто кај одредбата за заштита од трговијата со бело робје меѓу жртвите на ваквиот криминал се издвојуваат децата како оние кои особено треба да се заштитат.

ВМРО - ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА ЗА МАКЕДОНСКО НАЦИОНАЛНО ЕДИНСТВО (ВМРО - ДПМНЕ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

Рамноправноста на половите е наброена меѓу основните вредности на партијата, а во Програмата се вели и дека “ВМРО – ДПМНЕ се застапува за рамноправност меѓу половите, за градење партнерски односи”, дека е “неприфатлив третманот на жената како припадник на спротивниот пол, како суштество од втор ред, нејзина маргинализација и затворање на вратите во државната и општествена хиерархија...”, дека е “неопходен еднаков третман на жената со максимално почитување на нејзините слободи и права...”, како и дека “непочитувањето на рамноправноста на жената со мажот претставува драстично кршење на човековите права”, а присутни се и општите определби за еднаквост на граѓаните и почитување на нивните права и слободи.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Рамноправноста меѓу половите е посочена како една од основните определби и на неа е посветен еден пасус од програмата, а некои одредби се однесуваат на жената посредно.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Се говори за “поактивно вклучување на жената во јавниот живот и државните институции”, дека не треба да има “примена на средства за присила и тортура од страна на мажот”, се зборува за “пренагласен демографски раст на населението кај одделни ентитети ... заради што ќе се води соодветна популациона политика”. “Заштитата на семејството како темел на заедницата” е една од основните вредности на партијата, а се наведува и дека новиот систем на социјална помош ќе биде гарантиран со модерно законодавство за семејството.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Се наведува дека непочитувањето на рамноправноста на жената со мажот “...е спротивно на граѓанските вредности на европските држави...” и “...ќе ја оддалечи Република Македонија од стандардите на ЕУ.”

6. ***Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?***

“...Затворањето на вратите во државната и општествена хиерархија” е оценето како неприфатливо.

7. ***Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?***

Не.

8. ***Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?***

“Соодветна популациона политика” како одговор на “пренагласениот демографски раст на населението кај одделни ентитети”, “модерно законодавство за семејството” и “поактивно вклучување на жената во јавниот живот и државните институции”.

9. ***Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?***

Не.

Коментар: Во делот од Програмата посветен на жената, декларативно, низ повеќе формулации се изнесува залагањето на партијата за рамноправност меѓу половите, но не се конкретизираат мерките за реализација на ваквите заложби. Се предвидува водење “соодветна популациона политика” во контекст на “пренагласен демографски раст на населението кај одделни ентитети” но не се определува што опфаќа таа. Не се конкретизираат мерките за запирање на “присилата и тортурата од страна на мажот”, ниту за поголемо вклучување на жената во “јавниот живот и државните институции”. Не е определено ниту што опфаќа модерното законодавство за семејството.

ВМРО - МАКЕДОНСКА

1. ***Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството ?***

Не.

2. ***Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или дискриминацијата?***

Во Програмата се наведува дека “ВМРО-Македонска во државната и цивилната сфера, ќе негува политика на рамноправност на половите. Нема да допуштиме никаква форма на сегрегација врз основа”, се говори за борба против повеќе различни видови дискриминација кон жената (види под 4), како и за тоа дека “во политиката кон половите, ВМРО-Македонска ќе исходува на ставот дека, темел на хуманата личност се хуманите меѓуполови односи”. Присутни се и општите определби за заштита на човековите права и слободи и еднаквоста на граѓаните.

3. ***Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?***

Поглавија: “Рамноправност на половите”, “Демографија”, “Социјална политика”, “Реформи во здравството” и “Македонски патриотизам”.

4. ***Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?***

Во Програмата се наведува дека ВМРО - Македонска ќе се бори “против појавата на дискриминација при вработувањето на жената, против дискриминацијата при плаќање на женскиот труд, против сексуалната злоупотреба на жената, во услови на економска беда, против дискриминацијата врз основа на децата и младината”, се говори за тоа дека “женината функција на раѓање не смее да биде израз на 'машката политика', да ја сведува жената на суштество кое раѓа, кое не може да се самообликува во автономна хумана личност”, дека ќе ја стимулира “се поголемата застапеност на жената во политичкиот и во јавниот живот” и оти ќе се работи на “автентичниот израз на жената во граѓанската сфера”. Се говори за правно уредување на намалувањето на “енормниот наталитет” и “пренагласениот демографски раст на населението кај одделни ентитети, заради што ќе се донесе соодветна популациона политика”. Се определува и оти е потребно “модерно законодавство за семејството...” со кое ќе се гарантира новиот систем за социјална помош”, како и за “преференцијална грижа за здравјето на децата, возрасните, бремените и инвалидите”. Се наведува и дека “ВМРО – Македонска ќе ја поврати и негува смислата да живееш, да раѓаш и да ги одгледуваш децата во Македонија”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Да се донесе “закон за демографски развој со што ќе се утврди општата популациона политика на Републиката” и за “модерно законодавство за семејството”.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Она што привлекува внимание кај програмата на ВМРО – Македонска е отвореното посочување на неколку видови дискриминација со кои се соочуваат жените, но не се наведуваат мерки за тоа како точно ќе се сузбијат ваквите појави. Посебно е посочено дека “женината функција на раѓање не смее да биде израз на ‘машката политика’”, но останува отворено прашањето како ваквиот став ќе биде вграден во предвидениот “закон за демографски развој”, односно како ќе се избегне тој да биде направен според “машката политика”. Не е посочено ниту што точно подразбира донесувањето “соодветна популациона политика” за која се говори како за одговор на “пренагласениот демографски раст на населението кај одделни ентитети”. Не е наведено ниту што ќе содржи “модерно законодавство за семејството”, а интересна е и определбата во која патриотизмот се врзува со тоа дека Македонија повторно ќе биде држава во која ќе има смисла “да раѓаш и да ги одгледуваш децата”.

ДЕМОКРАТСКА АЛИЈАНСА НА АЛБАНЦИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА (ДААМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

“ДААМ се залага за ... рамноправност на половите” и “за фактичка а не само формална рамноправност, за еднаквост на сите пред законот...”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Една реченица од Програмата е посветена на жените, (види под 7 и 8).

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Се говори за потребата жената “да стане субјект во современиот живот, производството, науката, културата и политиката” и за потребата од нејзино “масовно школување и јавно ангажирање”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

ДААМ се залага ... “За рамноправност на половите, за тоа жената се повеќе да стане субјект во современиот живот, во производството, науката, културата и политиката и за засилување на нејзината позиција...”

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

“...преку масовното школување и јавното ангажирање”.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Партијата не пропушта да се осврне на позицијата на жената, но со едно таксативно набројување на областите во кои таа треба “се повеќе да стане субјект” без притоа да се објасни што се подразбира под тој поим. Во овој дух на набројување без појаснување се наведени и мерките за подобрување на позицијата на жената преку “преку масовното школување и јавното ангажирање”. Делот од Програмата на ДААМ кој се однесува на жената е идентичен со оној во Програмата на Партијата на Власите во Македонија, па оттаму и нашата анализа и коментарот за овие две програми е идентичен.

ДЕМОКРАТСКА АЛТЕРНАТИВА (ДА)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

Во Програмата се определува дека граѓанското општество во Македонија ќе се развива како општество со "...целосна еднаквост на сите без дискриминација врз која било основа, како заедница на еднаквоста меѓу мажите и жените...", се говори за јакнење на економијата на Македонија преку (меѓу другото) "...обезбедување целосна еднаквост на жената во општеството и во работата", а партијата се залага и за "...еднаквост во правата на сите во праведно општество".

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Низ Програмата на 2-3 места се споменуваат жените.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Се говори за обезбедување поддршка на развојот на различни форми на автономно организирање на граѓаните, меѓу кои и организации на жени.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Не.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Во Програмата на ДА, терминот жена се споменува 2-3- пати и тоа во заложбите за изградба на општество во кое тие ќе бидат еднакви со мажите, но се останува на декларативно споменување на ставот без да се конкретизираат мерки преку кои тој би се реализирал. Да забележиме дека во еден дел од програмата се наведува. “Ние жените, мажите и младите членови на ДА...”, специфика што ја нема кај другите партии, чии програми се предмет на истражување, но, од друга страна, е во иста линија со декларативното споменување на жената.

**ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА НА АЛБАНЦИТЕ (ДПА), односно ПАРТИЈА
ЗА ДЕМОКРАТСКИ ПРОСПЕРИТЕТ НА АЛБАНЦИТЕ (ПДПА)**

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*
Не.
2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*
ПДПА ги смета “слободата, рамноправноста, просперитетот на граѓаните и на колективитетите” за неотуѓиво право.
3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*
Една реченица од Програмата е посветена конкретно на жената (види под 4).
4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*
“Почнувајќи од констатацијата дека без еманципација на жената не може да се има еманципирано општество, ПДПА ќе се ангажира да се создадат економски услови за ослободување на жената од патријархалниот концепт и од другите дестимулативни концепти”.
5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*
Не.
6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*
Не.
7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*
Не.
8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*
Не.
9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*
Не.

Коментар: Во Програмата на оваа партија постои само декларативна заложба за подобрување на положбата на жената, при што патријархалниот концепт се

посочува како оној од кој таа треба да се ослободи. Нема ниту збор за тоа каква треба да биде нејзината позиција, ниту пак за мерките преку кои таа би се постигнала.

ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА НА СРБИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА (ДПСМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

ДПСМ се залага за Македонија која ќе биде “заедница во која ќе се оставарува полна рамноправност, на сите нејзини граѓани, без оглед на полот...”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Не.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Се говори за поддршка за развој на различни форми на самоиницијативно организирање на граѓаните меѓу кои и организациите на жени.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Не.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Освен декларативната заложба за рамноправност на сите граѓани на Република Македонија без оглед на полот, во Програмата на ДПСМ жената не се споменува. Овој факт е коментар сам по себе.

ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА НА ТУРЦИТЕ (ДТП)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*
Не.
2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*
Се говори за еднаквоста на граѓаните пред Уставот и законот.
3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*
Не.
4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*
Не.
5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*
Се говори дека ДТП “ќе настојува целиот меѓународен корпус на човекови права и слободи, заедно со оние што се однесуваат на националностите (од документите на ООН, Хелсиншката повелба, Париската повелба, документите од Копенхаген за човечката димензија на КЕБС и сл.) да бидат составен дел од нашиот уставен поредок и на реалностите и практиката во секојдневните општествени односи и живеење”.
6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*
Не.
7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*
Не.
8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените??*
Не.
9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*
Не.

Коментар: Уште една Програма во која позицијата на жената воопшто не е земена предвид. Одредбите се речиси идентични со Партијата за движење на Турците во Македонија (ТХП).

ДЕМОКРАТСКИ СОЈУЗ НА СРБИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА (ДССМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или дискриминацијата?*

ДССМ ќе се залага “за слободно општество кое се базира врз меѓусебна верска и национална толеранција и вистинска рамноправност меѓу луѓето, без оглед на нивната верска, национална, расна и полова припадност”, како и “за ефикасна заштита на слободата на личноста и правата на човекот и граѓанинот...”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Не.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Во Програмата се говори за “...планирање на семејството, за ограничен наталитет, посебно за дестимулирање на раѓањето преку три деца во семејството...”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Се говори “за почитување на човековите права, како и граѓанските права во духот на Хашката декларација и Париската повелба и други меѓународни договори и конвенции”.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Во контекст на ограничувањето на наталитетот кај населението, се предвидува дека дестимулирањето на раѓањето повеќе од три деца во семејството ќе се остварува преку “правни, образовни, економски, медицински и други мерки и барања”.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*
Не.

Коментар: Жената во оваа Програма не се споменува иако барањето за ограничување на бројот на децата во едно семејство на три е директно поврзано со неа. Останува неразјаснето што точно ќе подразбираат правните, образовните, економските и особено медицинските мерки за ограничување на natalitetot кај населението.

ЛИБЕРАЛНО ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА (ЛДП)

1. Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?

“Положбата на жената е значаен индикатор на општиот степен на демократичноста и на цивилизацискиот развој на едно општество. Рамноправноста во нашата замја е загарантирана со законската регулатива, меѓутоа во праксата таа е честопати само формална категорија. Неспорна е минималната застапеноста на жените во јавниот живот, особено на пунктовите на одлучување. Причините за ова лежат пред се во наследените патријархални односи во општеството во целина, а многу занчаен генератор за дополнително влошување на положбата на жените, особено во последниве години, претставува слабата економска база на општеството”.

2. Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?

Во Програмата, освен што се оценува дека во Република Македонија со закон загарантираната рамноправност меѓу половите во праксата честопати е формална, се наведува и дека “секој граѓанин мора да биде максимално заштитен од каков било облик на дискриминација”. Наведени се и општите определби за еднаквост на граѓаните и почитување на граѓанските права и слободи.

3. Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?

Поглавија: “Жените – рамноправен фактор на развојот на општеството”, “Одговорна популациона политика”, “Реформирано здравство” и “Семејството – најзначајна институција”.

4. Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?

Во делот “Реформирано здравство” се предвидува основна породилна заштита која заедно со другите делови од јавното здравство, “...претставува државен интерес и обврска да биде целосно буџетски финансиран”. Во делот “Одговорна популациона политика” се говори за планирањето на семејството, во контекст на “осмислена популациона политика со која ќе се води сметка, пред се, за ограниченоста на просторот, на економските и другите ресурси на земјата”. Во делот “Семејството – најзначајна институција” се говори за неопходноста од програми за поддршка на семејството “со што ќе се создадат услови за морална и вредносна регенерација на општеството”. Во делот “Жените – рамноправен фактор на развојот на општеството” се наведува дека ЛДП ќе се залага за промена и дополнување на законската регулатива која се однесува на семејното

насилство, злоупотреба на работното место, заштитата на самохраните мајки, обезбедување советувањата за планирање на семејството, здравствена заштита на мајките, за унапредување на мрежата установи за згрижување на децата, центри за згрижување злоставувани жени.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*
Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Во програмата се оценува дека минималната застапеност на жените во јавниот живот, особено на пунктовите на одлучување, е неспорна.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Во програмата се наведува дека е поребно да се подобри економската состојба во земјата заради "...подобрување на положбата на жените во општеството и за посоодветно искористување на трудовиот и творечкиот потенцијал на практично половината од популацијата".

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

"Промена и дополнување на законската регулатива во врска со прашања специфично поврзани со женската популација (семејното насилство, злоупотреба на работното место, заштита на самохрани мајки и др.); за збогатување на мрежата за здравствена заштита во поглед на советувањата за планирање на семејството, здравствена заштита на мајките и др.; за унапредување на мрежата установи за згрижување на децата, како и за организирање центри за згрижување на злоставувани жени (за давање правна, психолошка и медицинска помош)".

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Оваа партија во својата Програма се осврнува на повеќе проблеми и потреби специфични за жените и нуди конкретни мерки за тоа како тие да се надминат, односно задоволат.

ЛИБЕРАЛНА ПАРТИЈА НА МАКЕДОНИЈА (ЛП)

1. ***Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?***

Во врска со “положбата на жените, младината и пензионерите” се наведува дека “...општеството и државата се крајно лицемерни притоа, држејќи ги овие значајни социјални групации неактивни, невработени и со статус на групи што треба социјално да се заштитуваат и помагаат” и се оценува дека “...нееднаквоста, невработеноста, неактивноста на младината, жените и пензионерите е пред се – развојно прашање” и оти “држејќи ги во таков статус, општеството се откажува од еден значаен и продуктивен човечки потенцијал”.

2. ***Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?***

Оценето е дека положбата на жените е “прашање на односите на слобода, еднаквост и полноправност во демократската заедница”.

3. ***Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?***

Поглавие: “Положбата на жените, младите и пензионерите”.

4. ***Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жена и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?***

Се наведува дека разликите “предизвикани од поинаквите популациски и репродуктивни обрасци и стапки, од поинаквите трудови и културни обрасци условуваат на површината етно-политички тензии...”, дека популационата политика треба да се врзе за “репродуктивните и развојни општествени функции”, како и дека “...либералите ќе преземат решителни мерки за секој општествен, развоен и инвестициски проект да ја има компонентата на работно и управувачко ангажирање на жените...”.

5. ***Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?***

Не.

6. ***Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?***

Не.

7. ***Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?***

Не.

8. Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?

Се говори за “работно и управувачко ангажирање на жените” во сите општествени, развојни и инвестициски проекти, за тоа дека популационата политика треба да се врзе за “репродуктивните и развојни општествени функции”.

9. Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?

Не.

Коментар: ЛП тргнува од констатација за тоа каква е актуелната позиција на жената (поистоветувајќи ја со онаа на младите и пензионерите). Дава одредени правци за тоа како таа да се подобри. Остануваат ненаведени конкретните мерки што треба да се преземат за “работно и управувачко ангажирање на жените” во сите проекти; непојаснето е што всушност значи врзувањето на популационата политика за “репродуктивните и развојни општествени функции”, како и зошто трите општествени групи - жените, младите и пензионерите, кои имаат различни потенцијали и потреби, се ставени во заедничко поглавие.

НАЦИОНАЛНА ДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА (НДП)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*
“НДП се залага за реализација на основните слободи на граѓанинот, кои се санкционирани со Закон, без разлика на ... половата припадност”, а се наведува и “...создавање услови за перспектива за сите деца, без разлика на ... половата припадност...”. Се говори и за “...елиминирање на секаков вид негативна дискриминација...”, и за “...одбраната на жената против секој вид на дискриминација”. Наведени се и општите определби за остварување и почитување на човековите права и слободи.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Член 15 во поглавието “Индивидуални и колективни права”.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Се вели дека “НДП ќе го поддржува и стимулира на безрезервен начин женскиот пол со посебен акцент на жената Албанка, и тоа во нејзиното образование и еманципација, во вршењето на практичните и јавните функции, во одбраната на жената против секој вид на дискриминација и др.”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Во членот 5 од поглавието Основни принципи се вели дека “НДП се залага за демократски законски систем, кој обезбедува реализирање на правата и слободите на човекот, кои се прецизирани во Универзалната декларација за правата и слободите на човекот на ООН, како и другите права кои се гарантирани со други акти и норми на релевантните меѓународни институции, ратификувани од Собранието на РМ”.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Не.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Од една страна, во Програмата на НДП се потенцира дека акцент ќе биде ставен врз подобрувањето на позицијата на жената Албанка, за нејзина емнаципација, поголема опфатеност во образовниот процес, заштита од дискриминација, за нејзино поголемо вклучување во “...практичните и јавните функции...”. Од друга страна, нема ниту збор за тоа каква е таа позиција сега, каква треба да биде, какви мерки треба да се преземат за нејзино подобрување, а останува нејасно и што се подразбира под “практични функции”.

НОВА ДЕМОКРАТИЈА (НД)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*
Освен за основните определби за рамноправноста на граѓаните и почитувањето на човековите слободи и права, во Програмата се говори дека Република Македонија треба да дава придонес “...во унапредувањето на рамноправноста меѓу мажот и жената...”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Поглавие: “Жените – активен субјект во политичкиот живот”.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

НД ќе спроведе мерки против миграцијата село - град “...водејќи сметка за конзистентноста на демографскиот развој со соодветни мерки на популационата политика”, Република Македонија “треба да дава придонес во унапредувањето на рамноправноста меѓу мажот и жената (и) ... поддршката на семејството...”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

“НД се залага за рамноправно учество на жените во политиката и вршењето на власта, како составен дел на нивната целосна рамноправност во сите сфери на општественото живеење.”

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Се говори за “...соодветни мерки на популационата политика...”, како и за “рамноправно учество на жените во политиката и вршењето на власта”.

9. Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?

Не.

Коментар: Во Програмата на НД, само декларативно се изнесуваат заложбите за рамноправност и учество на жената во политиката и вршењето на власта, но недостигаат конкретни мерки. Онаму каде што се споменуваат "...соодветни мерки на популационата политика...", останува нејасно што се подразбира под ваквата синтагма и што значи тоа за жената.

ОБЕДИНЕТА ПАРТИЈА НА РОМИТЕ ОД МАКЕДОНИЈА (ОПРМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*
Не.
2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*
Во Програмата се наведува дека партијата се залага за “целосно почитување и остварување на уставните начела за слободите и правата на човекот и неговото достоинство”, за “остварување на социјална и национална емнаципација и рамноправност на сите граѓани”, како и за тоа “да се создадат услови кои ќе овозможат владеење на правото и ќе се спречува националната и верската омраза и дискриминација по која било основа”.
3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*
Не.
4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*
Не.
5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*
Не.
6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*
Не.
7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*
Не.
8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*
Не.
9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*
Не.

Коментар: Во Програмата на ОПРМ не постои ниту една одредница која се однесува на жените посебно. И доколку не беше определбата при анализата предвид да се земат и општите определби и заложби за рамноправност и еднаквост меѓу сите граѓани, сите девет прашања ќе останат со негативен одговор.

ПАРТИЈА ЗА ДВИЖЕЊЕ НА ТУРЦИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА (ТХП)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*
Не.
2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*
Во Програмата се говори општо за правото на еднаквост и рамноправност со целосно почитување на уставот и законите и институциите на системот.
3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*
Не.
4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*
Не.
5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*
Се говори дека ТХП “ќе настојува целиот меѓународен корпус на човекови права и слободи, заедно со оние што се однесуваат на националностите (од документите на ООН, Хелсиншката повелба, Париската повелба, документите од Копенхаген за човековата димензија на КЕБС и сл.) да бидат составен дел од нашиот уставен поредок и на реалностите и практиката во секојдневните општествени односи и живеење”.
6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*
Не.
7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*
Не.
8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*
Не.
9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*
Не.

Коментар: Уште една Програма во која позицијата на жената воопшто не е земена предвид. Одредбите се речиси идентични со Демократска партија на Турците (ДТП).

ПАРТИЈА ЗА ДЕМОКРАТСКИ ПРОСПЕРИТЕТ (ПДП)

1. ***Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?***

Не.

2. ***Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?***

ПДП се ангажира за “почитување и обезбедување еднаквост на шансите и правата меѓу жените и мажите”, а “реалната промоција на оваа еднаквост ги зголемува шансите за создавање попресперитетно, порамноправно и послободно општество”. Партијата се залага и за еднаквост на граѓаните пред законот и за почитување на човековите права и слободи, како и “да се елиминира сиромаштијата, нееднаквоста, дискриминацијата и неправедностите, од кои се погодени жените и децата”.

3. ***Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?***

Поглавија: “Исти шанси за двата рода”, “Шанси за достоинствен живот” и “За еднаквост на жената во општеството”.

4. ***Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?***

Во Програмата се зборува за тоа “жената да има безбедност во семејството и на работа”; “да се поправат животните услови за жените и децата”; “еднакво учество на жените во општествениот и јавниот живот”, “права на жената и нејзина автономија, како предуслов за просперитет на сите други членови на семејството”, “проширување на услугите и финансиската поткрепа за семејствата”, “проширување на предучилишните услуги и институции”, “бесплатни образовни услуги за предучилишните деца од дефаворизираните (сиромашните) семејства”, “посебни програми за образованието на жените и нивна промоција во општествените текови”; поттикнување за женските “друштва, невладини институции и организми”, како и за тоа “секој да има еднакви шанси и еднаков третман во вработувањето”.

5. ***Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?***

“ПДП го афирмира своето ангажирање Македонија да ги почитува сите преземени меѓународни обврски; да ја европеизира легислатурата во сите области (со целосна имплементација на разните меѓународни конвенции) и институциите”.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Во деловите “Шанси за достоинствен живот” и “За еднаквост на жената во општеството” се наведува дека ПДП ќе предложи конкретни проекти и оти ќе поднесе до Владата конкретна програма, за остварување на заложбите наведени во овие поглавија (види прашање 4), а се говори и за “посебни програми за образованието на жените и нивна промоција во општествените текови”.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: ПДП во својата Програмата се осврнува на неколку аспекти важни за позицијата на жената во општеството и се предвидуваат мерки за нивно реализирање. Останува нејасно што би опфаќале во себе “посебните програми за образованието на жените” и зошто во поглавието “Исти шанси за двата рода” се нашла и заложбата “за благосостојба и достоинство на старите и хендикепираните”.

ПАРТИЈА НА ВЛАСИТЕ ОД МАКЕДОНИЈА (ПВМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

ПВМ се залага за ... рамноправност на половите” и “за фактичка а не само формална рамноправност, за еднаквост на сите пред законот...”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Една реченица од програмата е посветена на жените (види под 7 и 8).

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Се говори за потребата жената “да стане субјект во современиот живот, производството, науката, културата и политиката” и за потребата од нејзино “масовно школување и јавно ангажирање”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

ПВМ се залага ... “За рамноправност на половите, за тоа жената се повеќе да стане субјект во современиот живот, во производството, науката, културата и политиката и за засилување на нејзината позиција...”

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените??*

“...преку масовното школување и јавното ангажирање”.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Партијата не пропушта да се осврне на позицијата на жената, но со едно таксативно набројување на областите во кои таа треба “се повеќе да стане субјект” без притоа да се објасни што се подразбира под тој поим. Во овој дух на набројување без појаснување се наведени и мерките за подобрување на позицијата на жената преку “преку масовното школување и јавното ангажирање”. Делот од ПВМ кој се однесува на жената е идентичен со оној во Програмата на Демократската алијанса на Албанците во Македонија (ДААМ), па оттаму и нашата анализа и коментарот за овие две програми е идентичен.

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ПАРТИЈА НА МАКЕДОНИЈА (СПМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

Освен што се наведуваат општите определби за рамноправност на сите граѓани и почитување на нивните права и слободи, во Програмата се наведува дека “СПМ е против инфериорната општвена положба на жената”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

“Жената – рамноправен и активен субјект во општеството”, “Активна популациона политика” и “Социјална сигурност на секој граѓанин”.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Во Програмата на СПМ се говори за “ширење на облиците и на содржините за активна популациона политика во согласност со можностите и развојот на Републиката”; за “влијание за развивање на свеста за одговорно родителство и за современи односи во биолошката репродукција”; “активна здравствена и социјална заштита на мајките и децата”; “порамномерен демографски развој, зависно од висок и низок наталитет”, за значењето на семејството, како и за обезбедување средства за социјална заштита (меѓу другите) и за “самохраните родители”, а се наведува и дека “ангажирањето на жените во политичките партии е значајно, затоа што хуманистичкиот дух на жената ќе влијае и врз вкупните текови на развојот на општеството и за подобар и побогат живот на сите граѓани”.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

“СПМ ќе инсистира со процесот на демократизација на општеството да се обезбеди соодветна застапеност на жените во сите сфери на политичкото и општественото одлучување”.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Поголемо ангажирање на жените во политиката, стимулирање порамномерен демографски развој, активна здравствена и социјална заштита, соодветно вклучување на жените во процесите на одлучување.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

“СПМ ќе обезбеди поголемо учество на жените во раководствата на органите на сите нивоа во сопствените редови”.

Коментар: СПМ е една од партиите кои во својата Програма одвојуваат повеќе место за изнесување на ставовите во врска со позицијата на жената во општеството и во врска со прашањата кои ја засегнуваат неа. Сепак, некои поими, како на пример “активна популациона политика” и “современи односи во биолошката репродукција” остануваат недоволно разјаснети од аспект на нивната конкретна содржина. Мерките за подобрување на позицијата на жените се дадени општо без да се прецизира што конкретно би можело да се преземе.

СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКИ СОЈУЗ НА МАКЕДОНИЈА (СДСМ)

1. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?*

Не.

2. *Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или за дискриминацијата?*

Се наведува дека една од темелните вредности на СДСМ е “правната и законската еднаквост во државата, слободата и човековите права”. Се говори и општо за “стриктно почитување на индивидуалните човекови права” и нивни натамошен развој и “прифаќање на европските стандарди на ова поле”.

3. *Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?*

Не.

4. *Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?*

Не.

5. *Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?*

Не.

6. *Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?*

Не.

7. *Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?*

Не.

8. *Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?*

Не.

9. *Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?*

Не.

Коментар: Во Програмата на СДСМ, жената воопшто не се ни спомнува и да не беше определбата на оваа анализа да бидат опфатени и ставовите на партиите

кон човековите права и еднаквоста воопшто, ниту едно прашање не ќе имаше одговор. Се чини, во конкретниов случај, отсутството е најсилниот коментар.

ЗАВРШНИ КОМЕНТАРИ

Една од основните карактеристики што можат да се забележат во анализираните програми на политичките партии, кога е во прашање позицијата на жената во општеството е тоа што, со мали исклучоци, станува збор за декларативни заложби. Поточно, без оглед дали партијата во програма своите заложби ги изнесува кусо и декларативно за сите прашања или завлегува во подлабока и подетална разработка на поединечните области, прашањата врзани за жената се наброени, а поретко разработени.

На ова се надоврзува и тоа што мерките за подобрување на нејзината позиција, доколку се воопшто наброени, ретко кога се конкретизирани. Се останува на општи определби кои во себе можат да опфатат различна содржина, вклучувајќи и таква која нема поволно да се одрази врз жената и врз нејзините права.

Навистина, признавањето и именувањето на проблемите врзани за квалитетот на животот на жената не е безначајно, но потребно е посериозно да се размислува на оваа тема (како што на пример поголем број партии размислуваат за инвестициите, одбраната, туризмот, сообраќајот, спортот, образованието, социјалната и здравствената заштита и сл.).

Исто така, вреди да се спомене дека при анализата, во делот кој се однесува на рамноправноста, предвид беа земени и општите определби за рамноправност и еднаквост на граѓаните како и за почитување на нивните човекови права и слободи, зашто тие се однесуваат и на жените.

Настојувавме коментарите што се дадени на крајот од секоја од анализите да бидат вредносно неутрални и со нив да го свртиме вниманието кон она што е недоволно објаснето, кон она што е потребно подетално да се разработи и прецизира, како и кон одговорноста што со себе ја носат зборовите, поради што не би требало да бидат нафрлени само за да се задоволи формата.

Ако ги сумираме одговорите по прашања, на првото прашање “Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон жената и нејзината сегашна улога во општеството?”, од 20 анализирани програми, одговор најдовме само во 2.

Со прашањето “Дали се говори за рамноправноста меѓу половите и/или дискриминацијата?” се занимавале сите 20 партии.

Што се однесува до прашањето “Дали и во кој дел програмата е посветена на жените и/или се осврнува на прашања што ги засегаат нив?”, резултатите од сумирањето покажуваат дека 13 од партиите во програмите се осврнале на жените, додека 7 не.

Петнаесет партии имаат одговор на прашањето “Дали и на кој начин се говори за прашања кои се поврзани со квалитетот на животот на жената и женските човекови права (образованието, вработувањето, наталитетот, популационата политика, демографијата, статусот на самохраните родители, здравствената

заштита, социјалната заштита, семејството, правото на абортус и друго)?”, додека пак 5 не се осврнале на овие прашања.

“Дали во програмата се говори за потребата од почитување на меѓународните обврски за унапредување на половата рамноправност?” е прашање на кое одговор дале 6 партии, додека кај останатите 14 овој аспект не се споменува.

“Дали во програмата е изнесен ставот на партијата кон застапеноста на жените на позициите на одлучување во политиката и економијата? Каков е тој став?” е прашање по кое став имаат 5 партии, додека 15 немаат.

Одговор на прашањето “Дали се нуди визија за улогата на жената во општеството во иднина и каква е таа?” дале 3 партии, односно 17 од партиите не ја изнеле својата визија за идната позиција на жената.

Што се однесува пак до прашањето “Дали се нудат конкретни мерки и решенија за подобрување на позицијата на жените?” ситуацијата е поделена, т.е. 10 од партиите понудиле, а 10 не понудиле мерки за подобрување на позицијата на жените.

Само 1 партија има дадено одговор на прашањето “Дали програмата се занимава со позицијата на жените-членки на партијата во партиските структури?”, а останатите 19 партии предмет на анализа, во програмите се немаат произнесено за тоа каква е и каква треба да биде позицијата на нивните сопартиски внатре во партијата.